

KRİMİNOLOJİ VE CEZA HUKUKU: HUKUK FAKÜLTELERİNDE KRİMİNOLOJİ ÖĞRETİMİNİN FAYDALARI VE TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL DURUM

*Kriminologie und Strafrecht: Die Vorteile der kriminologischen Lehre
an den Juristischen Fakultäten und die aktuelle Lage in der Türkei*

Semih YUMAK, LL.M.Crim.*

ÖZET

Hukuk öğretiminin ve hukukçu yetiştirilmesinin vazgeçilmez alanlarından birisi de hiç kuşkusuz ceza ve ceza muhakemesi hukuku kürsüleri vasıtasıyla verilen ceza hukuku dersleridir. Kriminoloji bilimi ise, suçun nedenlerini açıklamaya çalışan ve suçun önlenmesine yönelik açıklamalar getirip suç politikaları üretilmesine katkıda bulunan; ayrıca günden güne artan gelişimi ve hareketliliği ile ceza hukuku öğretimini tamamlayan bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada kriminolojinin ceza hukuku ile olan ilişkisi ortaya konularak, hukuk fakültelerinde ve hukukçu yetiştirilmesinde kriminoloji öğretiminin faydaları, aynı zamanda ceza hukuku öğretimini tamamlayıcı ve suç politikaları üretmeye yarayıcı işlevi nedeniyle kriminoloji öğretiminin hukuk fakültelerindeki gerekliliği açıklanmaya çalışılacaktır. Son olarak hukuk fakültelerinin ders programları incelenecek ve Türkiye'deki güncel durum ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kriminoloji ve ceza hukuku, suç önleme, suç politikası, kriminoloji dersi, kriminoloji öğretiminin faydaları.

ZUSAMMENFASSUNG

Ein unverzichtbares Gebiet der juristischen Ausbildung ist zweifellos die Vorlesung Strafrecht, die durch die Lehrstühle des Strafrechts und Strafprozessrechts gelehrt wird. Die Wissenschaft der Kriminologie versucht hingegen die Ursachen des Verbrechens zu erklären und sie trägt zur Kriminalpolitik bei, indem sie für die Vorbeugung des Verbrechens Erläuterungen bringt; ferner erscheint die von Tag zu Tag sich verändernde und dadurch entwickelnde Kriminologie als komplementäre

* Köln Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Öğrencisi, MEB Yurtdışı Lisansüstü Eğitim Bursiyeri, semihyu@hotmail.com

Wissenschaft der Lehre des Strafrechts.

In dieser Arbeit werden versucht die Vorteile der kriminologischen Lehre an den Juristischen Fakultäten und bei der Ausbildung der Juristen zu erörtern, indem die Beziehungen zwischen Strafrecht und Kriminologie dargelegt werden. Gleichwohl aufgrund der nützlichen Funktion der Kriminologie für das Komplement des Strafrechts und für die Herstellung der Kriminalpolitik wird die Notwendigkeit der kriminologischen Lehre an den Juristischen Fakultäten dargestellt. Letztendlich werden die Lehrplänen untersucht und die aktuelle Lage in der Türkei wird hervorgehoben werden.

Schlüsselwörter: Kriminologie und Strafrecht, Vorbeugung des Verbrechens, Kriminalpolitik, Vorlesung Kriminologie, die Vorteile der kriminologischen Lehre.

◆◆◆◆

I. KRİMİNOLOJİ BİLİMİ

“İçinde yaşadığımız toplumu tanımak için, onun yalnız iyi vasıflarını bilmek yeterli değildir; fakat aynı zamanda onun suç doğuran yönlerini, suç yataklarını da bilmemiz ve gerçekçi bir gözle bunları incelememiz gerekir.”

Sulhi Dönmezer

19. yüzyılın sonlarında sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunlar, sosyal bilimler için bir çalışma konusu olmuştu. Bu toplumsal sorunlardan birisi de, suçluluğun artması ve farklı şekillerde ortaya çıkmaya başlamasıydı.

Bilim insanlarıncı suçun nedenleri araştırma konusu yapılarak toplumda artan suçluluğun önüne nasıl geçilmesi gerektiği tartışılmaya, suç ve suçluluğun üzerine bilimsel eserler verilmeye başlanmıştı. 19. yüzyılın sonlarında yazılan bu eserler, her ne kadar *Becceria* yaklaşık 100 yıl öncesinde “suçlar ve cezalar” adlı eserinde amaca yönelmiş/amaççı ceza hukuku fikrini ortaya atmış olsa da, kriminolojinin uygulamalı bir bilim olarak doğmasına neden olmuştur.¹

---

¹ Peter-Alexis Albrecht, **Kriminologie: Eine Grundlegung zum Strafrecht**, 4. Auflage, München 2010, s. 11.

Kriminolojinin doğum tarihinden sonra doğum yeri tespit edilecek olursa, orası da hiç kuşkusuz hapishaneler olacaktır. Eski kriminologlar için hapishaneler; uzun gözlem ve incelemelerin, gerekli antropolojik ölçümlerin ve tedavi-tedavi denemelerinin yapılabileceği bir mekandı.² İtalyan antropolog ve adli tıp doktoru *Lombroso* (1835-1909), hapishanede yaptığı gözlemler neticesinde 1876 yılında yayımladığı “suçlu insan” adlı eserinde pozitivist bakış açısıyla suçluluğun antropolojik ve biyolojik nedenlerini açıklamaya çalışmıştır. *Lombroso* fikirlerini Darwin teorisinden etkilenererek bir adım daha ileriye taşımış ve eserine “doğa tarafından meydana getirilmiş suçlu insan tipi profil” eklemiştir.

Lombroso'nun öğrencisi *Ferri*, bu araştırma ve gözlemlerin bakış açısını genişleterek, suçluluğu fiziksel ve sosyal etkenlerle açıklamaya çalışmıştır.³ İlk aşamalarda kriminoloji böylece suça sapan davranışları açıklamaya çalışan bir uğraşı olarak doğmuştur.⁴

A. İçeriği ve Kapsamı

Kriminoloji köken olarak, suç öğretimi anlamında türetilmiş bir kelimedir (latince kökü *crimen*). İtalyan hukukçu *Garofalo* ilk defa kitabı için bu sözcüğü kullanmıştır (İtalyanca: *Criminologia*, 1885).

Kriminoloji; suç, hukuka aykırı davranıp negatif sosyal eğilimler gösterenler (suç işleyenler) ve bu negatif (sapan) davranışların kontrolü ile ilgili gözlem ve deneylerden oluşan (bilimsel) bilgiler bütünüdür. Suç, suçlu ve suçun kontrolü bu bilimin uğraşı alanına giren üç temel kavramdır.⁵ Suç bilimlerine aittir ve konusu suçluluktur.⁶ Çalışma alanı daha çok sosyal bilimler içerisinde kalmakla birlikte, diğer bilimlerle de iç içedir.⁷ Kriminoloji, aynı zamanda uluslararası bir sosyal bilimdir.⁸

---

² Albrecht, s. 12.

³ Albrecht, s. 14.

⁴ Karl-Ludwig Kunz, *Kriminologie: Eine Grundlegung*, 6. Auflage, Bern 2011, s. 14.

⁵ Günther Kaiser, *Kriminologie: Eine Einführung in die Grundlagen*, 10. Auflage, Heidelberg 1997, s. 1.

⁶ Hans-Dieter Schwind, *Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen*, 21. Auflage, Hamburg 2011, s. 2.

⁷ Frank Neubacher, *Kriminologie*, Baden-Baden 2011, s. 19.

⁸ Neubacher, s. 21.

Düzgüsel (normatif) bir bilim dalı olan ceza hukuku karşısında kriminoloji, görgül ve deneysel (ampirik); yani yaşamda var olan suçluluk olgusunu konu edinerek gerçekleri tespit edip yorumlamaya çalışan uygulamalı bir bilim dalı olarak karşımıza çıkar.⁹

Bu açıdan ceza hukukunun ne yardımcı ne de eşi bir bilimdir; tersine kendine özgü disiplinlerarası (interdisipliner) kardeş bir bilimdir. Bu disiplinlerarası araştırma alanı; suçluluğun nedenleri ve ortaya çıkış şekilleri, suçlu ve mağdur, sosyal bozukluğun (sapmanın) kontrolü, suçlunun ıslah-tedavi imkanları ve son olarak da ceza ve güvenlik tedbirlerinin etkileri hakkında bilgi toplar. Ayrıca topladığı bilgiler ile ceza hakimini ve sosyal çalışmacıyı somut olayın daha iyi anlaşılabilir kılınması için destekler.¹⁰ Disiplinlerarası bir bilim olması ise, kriminolojinin suçluluk kavramını farklı bakış açılarıyla incelemesini tetikler.¹¹ Sonuç olarak suç kavramı “çok karmaşık bir yapı içerdiği için”¹² disiplinlerarası incelenmelidir.¹³

Geleneksel dar bakışa göre kriminoloji, suçun ve suçlu kişiliğinin görgül-deneysel araştırılmasıyla sınırlıdır. Bu araştırma ve incelemeler, genel suçlulukla ilgili tanımlama çabaları ya da bir suçu içeren bir olayın bilimsel ve uzun dönemli incelenmesi üzerine yoğunlaşır. Kriminolojinin bu dar bakış açısı günümüz öğretilerinde tatmin edici ve mantıklı bulunmamaktadır; çünkü suç sadece saf bir pozitivist bakış ile açıklanamaz, ayrıca insan davranışını suçta iten nedenler ve süreçler de suçu açıklama uğraşlarında araştırılmalıdır.¹⁴ Geniş bakış açısına göre ise kriminoloji, suç kavramı ile ilgili bilimsel açıklamalar, suçlulukla mücadele, (sosyal) sapan davranışların kontrolü ve adli kontrol mekanizmalarının incelenmesi ile ilgilenir. Bu ilgi daha sonrasında ceza kanunlarının oluşumu, bu kanunların ihlali ve ihlal karşılığında verilmesi gereken uygun tepkiler meselelerinin bir parçasını oluşturur.¹⁵

---

⁹ Krş. Kunz, *Kriminologie*, s. 1-2; Sulhi Dönmezer, “**Suç Siyaseti**”, in: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Sulhi Dönmezer’e Armağan), Cilt 52, Sayı 1-4, İstanbul 1987, s. 13.

¹⁰ Krş. Schwind, s. 7-8; Kaiser, *Kriminologie*, s. 405.

¹¹ Hans Joachim Schneider, *Kriminologie*, Berlin 1987, s. 66 vd.

¹² Sulhi Dönmezer, *Kriminoloji*, 8. Bası, İstanbul 1994, s. 351 vd.

¹³ Mustafa Tören Yücel, *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, 4. Bası, Ankara 2007, s. 2.

¹⁴ Krş. Kaiser, *Kriminologie*, s. 5-6.

¹⁵ Kaiser, *Kriminologie*, s. 2-3.

Günümüzdeki genel kabule göre kriminoloji, uygulamalı bir bilimdir ve bu bilim hakkındaki genel kabul, kendine has ilgisi ve yöntemleri olan özerk bir disiplin olduğu yönündedir.¹⁶ Kimilerine göre uygulama odaklı kriminoloji ile, ceza hukuku sosyal kontrolü içerisinde elde edilen görgül-deneyisel (ampirik) bulguların teknolojik anlamda değerlendirilmesi ve uyarlanması ifade edilir. Burada uygulama odaklı görevler içeriği belirler. Bulgular ve değerlendirmeler polis, savcılık, ceza mahkemeleri, adli yardım, denetimli serbestlik, ceza infaz kurumu, adli yönetim ve aynı zamanda avukatlar için pratik, kullanışlı bilgi sunar. Aynı şekilde uygulamalı kriminoloji, amaca uygun cezai yaptırımın seçiminde ve cezanın tayininde görevlilere, elde ettiği bilgilerden yola çıkarak yaptığı kriminolojik teşhis ve tanı aracılığı ile yardımcı bilgiler de sunar. Uygulamaya odaklanmış kriminoloji işte bu yüzden önemlidir.¹⁷

Son yüzyıldaki sert tartışmalarda suç, suçlu, suç mağduru ve yaptırımın infazı konularının kriminolojik düşünce ve araştırmanın ana parçalarına ait olduğu görüşü baskın gelmiştir. Dar bakışlı kriminolojiyi savunanlar da geniş bir bakış açısıyla, ıslah-tedavi ve yaptırım tetkikleri, suç politikası sorunlarının aydınlatılmasında bu tetkiklerin etkisi ve katkısı konularını sahiplenirler.¹⁸

Özet olarak denilebilir ki, kriminoloji, 100 yıllık tarihsel süreç içerisinde suçluluk ile mücadelede kendini geliştiren bilimsel bir disiplin olmanın yanında, suç ve suçlulukla mücadele el kitabı bakışını uyandıran bir öncül uğraşı olmuştur.¹⁹ Suç öğretisine öncülük etme, kriminolojinin açıklaması gereken birçok kavram ve araştırma alanlarını da beraberinde getirmiştir.²⁰

---

¹⁶ Krş. Kaiser, Kriminologie, s. 5; Neubacher, s. 22; Füsün Sokullu-Akıncı, **Kriminoloji**, 8. Bası, İstanbul 2011, s. 5; Yücel, s. 4. Alanın özerk olduğunun tartışmalı olduğu, azınlıkta kalan bazı yazarlarca dile getirilmektedir. Bkz. Kunz, Kriminologie, s. 3; Wolfgang Deichsel, **“Kriminologie und kriminologische Ausbildung”** in: Kaiser-Kerner-Schellhoss (Hrsg.), Kleines Kriminologisches Wörterbuch, 3. Auflage, Heidelberg 1993, s. 317. Deichsel, kriminolojinin özerk bir bilim olduğuna dair şüphesini şu şekil savunur: “Bir bilimin taşıması gereken ana kurucu unsurlar (inceleme-araştırma tarzı ve ilişkisi, alana ilişkin kaynaklar ve bilimsel kuruluşlar) tam okunamamaktadır.”

¹⁷ Kaiser, Kriminologie, s. 403-404.

¹⁸ Albrecht, s. 5.

¹⁹ Krş. Albrecht, s. 22.

²⁰ Kaiser, Kriminologie, s. 22.

B. İlgili Olduğu Bilim Dalları

Daha önce de belirtildiği gibi kriminoloji, disiplinlerarası bir bilim dalıdır; birden çok bilim dalının etkileşim içinde olduğu bir çalışma alanıdır. Bu araştırmaların ve çalışmaların arka planında -dogmatik ve teorik bir bilim olan ceza hukukunun yanında- sosyoloji, psikiyatri ve psikoloji yatmaktadır.²¹ Bunların yanında etiyoloji (karşılaştırmalı biyolojik davranış araştırması), antropoloji, kriminalpedagoji, matematik ve istatistik alanları da önemli rol oynar.²² Kriminolojinin disiplinlerarası bilim olmasının bir diğer sonucu da, dogmatik hukuk alanlarıyla sıkı bir ilişkiye sahip olmasıdır.²³

C. Yeni Bakış Açıları

Kriminolojinin faile, yani kriminolojik bakış açısıyla toplumda sapan davranışı gerçekleştiren kişiye odaklı uygulamaları geleneksel olarak adlandırılır.²⁴ Geleneksel kriminoloji kendisini ceza hukuku yardımcı bilimi olarak algılar ve kendini ceza adaleti sistemi için bir danışma makamı olarak görür. Geleneksel kriminoloji bu danışma işlevi çerçevesinde birçok durumda ceza hukukuna karşı reformist rolünü oynar; toplumsal gelişmelere uyum sağlar ve yapısallaşmaya, kurumsallaşmaya çalışır. Yaptığı gerekçelendirmelerle ceza hukukunun politika ile uğraşıp vakit kaybetmesini önler. Bu görevini de deneysel bir yardımcı bilim olarak yerine getirir.²⁵

Faile odaklanmış geleneksel kriminoloji günümüzde hala suçluluğun kişisel teşhisi ve teşhise uygun çalışmalar hakkında tatmin edici veriler sunamamıştır, dolayısıyla anlamını yitirmiştir.²⁶ Ceza hukukunun tarihsel gelişimi, geleneksel işlevini kaybeden kriminolojinin bir tepki bilimi olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu tepki biliminin artık kendisini ceza hukukunun bilimsel yönünü açıklayan bir bilim dalı şeklinde geliştirmesi gerektiği böylece gündeme gelmiştir.²⁷

---

²¹ Krş. Sokullu-Akıncı, s. 40 vd.

²² Krş. Schwind, s. 9.

²³ Neubacher, s. 24.

²⁴ Krş. Albrecht, s. 17.

²⁵ Albrecht, s. 90.

²⁶ Albrecht, s. 22; Kaiser, s. 23.

²⁷ Krş. Albrecht, s. 5-6.

Özerk ya da eleştirel (kimilerine göre radikal²⁸) kriminoloji ceza hukukunu ve onun kurumlarını, yani ceza adaleti sistemini tek başına araştırma konusu yapar. Bundan dolayı eleştirel kriminoloji ceza hukuku sosyolojisi olarak da nitelendirilebilir.²⁹ Aynı şekilde eleştirel ya da radikal kriminoloji taraftarları, suçluluğun hangi ölçütlere göre ceza hukuku içerisinde tanımlanıp inceleneceği sorunsalını da kendilerine konu edinirler.³⁰

Kriminalsosyolojiye odaklanmış bu genç kriminologlar, bilim içerisinde baskın olmamalarına rağmen suç politikasının ilgisini hukuk devleti alanı araştırmalarına kaydırmayı başardılar; bu şekilde üniversitelerde ve üniversite dışı kurumlarda kriminolojiye büyük ilgi başladı.³¹

Özerk ya da eleştirel kriminolojinin temel çıkış noktaları şunlardır:³²

- Suçluluk, geleneksel kriminolojinin anladığı gibi insan odaklı açıklanmaz; tam tersine hukuk ve devlet kaynaklı açıklanır.
- Suçluluk, resmi soruşturma ve kovuşturmalar vasıtasıyla üretilir ve faal tutulur.
- Suçluluk, geleneksel kriminolojinin tahmin ettiği gibi nesnel davranış şekilleri değildir; tersine tanımlama süreci vasıtasıyla kişisel algı şeklinde üretilir.
- Marksist bakış açısından yola çıkılarak güçlülerin/egemenlerin suçluluğuna yoğunlaşılır (makrokriminal incelemeler).
- Adli istatistiklere şüpheli yaklaşılır; çünkü kanunların suçu faal hale getirdiğine ve ürettiğine inanılır.
- Suçlunun tedavi-iyileştirme sürecine odaklanması (suçlunun tretmanı), bazılarınca *-Foucault'*in kabul ettiği biçimde- medikalleşmenin, daha doğrusu "suçlunun ehlileştirilmesinin"³³ bir ifadesi olarak algılanır.

---

²⁸ Bkz. Kunz, *Kriminologie*, s. 168.

²⁹ Krş. Albrecht, s. 93. Dönmezer, kriminoloji içerisindeki suç ve suçlu tasvir ve izahlarının önemli bir bölümünün suç sosyolojisi mahiyetinde olduğunu belirtmektedir. Bkz. Dönmezer, *Suç Siyaseti*, s. 13.

³⁰ Krş. Kunz, *Kriminologie*, s. 168-169.

³¹ Krş. Dönmezer, *Kriminoloji*, s. 26 vd.; Neubacher, s. 27.

³² Krş. Albrecht, s. 93-94; Kaiser, *Kriminologie*, s. 21-22.

³³ Karl-Ludwig Kunz, **"Ceza Hukuku Modelleri ve Toplum Yapısı – Ceza Hukuku Politikaları ve**

Ceza hukuku sosyolojisi bağlamında özerk kriminoloji kendisini politikanın yardımcı aracı olarak algılamaz; tam tersine politika kaynaklı biçim bozulmalarına karşı bilimsel açıklama getirmek ister. Bu açıklamalar ceza hukukunun siyasi kurumsallaşmasını önleyici niteliktedir.³⁴

Ceza hukukunun kişi hak ve özgürlüklerini korumaya ne ölçüde ve ne derecede elverişli olduğu meselesi, eleştirel kriminolojinin ana araştırma konusudur.³⁵ Bunun haricinde ceza hukuku ve suçu takip düzenekleri; suçu takip düzenekleri tarafından değerlendirilen olaylar ve kişiler; suçluluk ya da suça eğilimli toplumsal alt sistemler de eleştirel kriminolojinin araştırma ve analiz alanlarıdır.³⁶

Bir bilim insanı olarak kriminologların görevi, kriminal sorunları analiz edip olabildiğince nesnel bir biçimde çözmektir; çünkü ne siyaset ne de toplumsal güç erkleri yaklaşımlarında her zaman haklıdır. Ayrıca sorunlar zamana ve mekana göre değişmekte ve çeşitlilik arz etmektedir; bu yüzden kriminolog nesnel olmakla yükümlüdür.³⁷

“Kriminologlar kuşkusuz, kendilerini özel bir teorinin tutsağı olmaktan soyutlamalı; yaşam gerçeğini yakalamak için de idari bilimler fakültesi, hukuk fakültesi, sosyoloji, sosyal psikoloji bölümleri ve mahalli ceza adaleti sistemi uygulayıcıları ile sürekli temas halinde olmalıdırlar.”³⁸

Özet olarak şu vurgulanmalıdır ki, şüpheler, artan eleştiriler ve yeni öneriler kriminolojik bakış açısında bir dizi değişikliklerin olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Burada şu nokta vurgulanmalıdır ki, yeni diye adlandırılan bakış açıları 70'li yılların bir ürünü değildir; bilimin ilerleyişinden itibaren mevcut olan gelişmelerdir.³⁹ Sonuç olarak kriminoloji, ister geleneksel isterse de özerk/eleştirel bakış açısı altında olsun, her durumda hukuk gerçekliğini (realitesini) ve ceza adaleti sistemini bilimsel alana çekmelidir.⁴⁰

Modern Toplum” in: Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9, Ankara 2013, [Çeviren: Semih Yumak], s. 46.

³⁴ Albrecht, s. 94.

³⁵ Albrecht, s. 6.

³⁶ Albrecht, s. 99-101.

³⁷ Schneider, s. 77.

³⁸ Yücel, s. 13-14.

³⁹ Kaiser, Kriminologie, s. 20.

⁴⁰ Albrecht, s. 102.

II. KRİMİNOLOJİ VE CEZA HUKUKU

*“Kriminolojisiz bir ceza hukuku kördür,
Ceza hukuku olmayan bir kriminolojinin ise sınırları yoktur.”*

Hans-Heinrich Jescheck

Suçlu açıklamaya ve önlemeye çalışan bir bilim dalı olarak kriminoloji, her zaman değişen durum ve şartlara göre ceza hukukuna bilimsel katkılarda bulunmaya çalışır.⁴¹ Bu uğraşı ve katkılar, kriminolojinin zorunlu olarak ceza hukuku ile bağ kurmasına neden olur. Bu bölümde kardeş diye tabir edilebilecek iki bilim dalının aralarındaki bağ somut başlıklar altında açıklanmaya çalışılacaktır.

A. Ceza Teorileri ve Suçu Önleme Düşünceleri

“Suçla mücadele, suçu bilmeyi gerektirir.”

Franz von Liszt

19. yüzyılın sonlarında sanayi devrimi toplumu ile birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunlara sosyal bilimlerin çözüm arayışlarından ceza hukuku da nasibini almıştır. Özellikle suçlu önleme düşüncesi, kriminolojik araştırmaların fail, mağdur ve sosyal kontrol mekanizmaları üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Daha sonrasında ise kişisel ve sosyal davranışların bilimsel açıklanması gerektiği görüşü ceza hukukuna yansımış ve kriminolojik veriler ceza teorileri şekillenirken dikkate alınmaya başlanmıştır.⁴²

Kriminoloji teorileri farklı alanların konularıyla ilişkilendirilebilir. Bu teoriler ilk aşamada; suçlu, suçluyu, suçun kontrolünü ya da suçun mağdurunu açıklamaya çalışırlar.⁴³ Ceza hukukunun kriminolojik çözümler (analizler) çerçevesindeki arzusu, bireysel ya da sosyal davranışı açıklayan bir teori etrafında odaklanır.⁴⁴

---

⁴¹ Albrecht, s. 5.

⁴² Krş. Albrecht, s. 9.

⁴³ Kaiser, Kriminologie, s. 24.

⁴⁴ Krş. Albrecht, s. 25.

Cezanın amacı ile ilgili tarihsel gelişim sürecinde ceza hukukuna meşruluk kazandırılması, iki temel ana fikre dayanmaktadır: “Kefaret” ve “Önleme”.⁴⁵ Günümüz ceza hukuku ise evrensel ve anayasal esaslar altında kişi hak ve özgürlüklerinin, yani bireylerin hukuken korunan menfaatlerinin güvence altına alınmasını hedefler.⁴⁶ Yaptırım aracılığı ile suçun kontrolüne, bireysel düşünceler ve sosyal bilimler ışığında, felsefe yahut ceza teorileri vasıtasıyla açıklama getirilir.⁴⁷

Cezanın amacı teorileri üç grup altında sınıflandırılır: Mutlak, nispi (amaççı) ve karma (uzlaştırıcı) ceza teorileri. Mutlak ceza teorisi kefarete, yani ölç alma esasıyla açıklanır. Bu bağlamda verilen ceza ile bedel ödetilmiş olur. Nispi ceza teorisi ise amaççı teori olarak da bilinir ve kendi içinde genel önleme ve özel önleme şeklinde ayrılır.

Amaççı teori, günümüz önlemeye odaklanmış ceza hukukunun kuramı olup; cezanın caydırıcı etkisi, son çare olarak *-ultima ratio-* verilen ceza ve mahkumun infaz sürecinde toplumsallaştırılması (rehabilitasyon-ıslah edilmesi) aracılığı ile gündeme getirilir; böylece tekrardan suç işlemenin ya da potansiyel suçluların önüne geçileceği ve toplumun güvenliğinin sağlanmış olacağı ifade edilir. Karma teori ise, diğer adından da anlaşılacağı üzere iki görüşün uzlaşısından, yani bir araya gelmesinden teşekkül etmiştir. Bugün savunulan görüş bu teoridir: Yani ceza ile hem kefarete hem de suçun önlenmesi; toplumun ve kişi hak ve özgürlüklerinin güvenliğinin sağlanması, cezanın caydırıcı etkisi ve mahkumun topluma (tekrardan suç işlemek için) yeniden kazandırılması ile amaçlanmaktadır. Karma teori, birçok ülkenin suç politikasında esaslı değişikliklere sebep olmuştur.⁴⁸

Ceza hukuku teorilerinin amaca yönelmesi -amaççı teoriler- ile birlikte ceza hukuku, kriminolojiye büyük bir kapı açmıştır. Ceza hukuku içerisinde iyi-

---

⁴⁵ Krş. Hans-Heinrich Jescheck / Thomas Weigend, **Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil**, 5. Auflage, Berlin 1996, s. 66.

⁴⁶ Krş. Jescheck/Weigend, s. 64.

⁴⁷ Kaiser, Kriminologie, s. 70.

⁴⁸ Krş. Claus Roxin, **Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I: Grundlagen - Der Aufbau der Verbrechenslehre**, 4. Auflage, München 2006, s. 85 vd.; Jescheck/Weigend, s. 78 vd. Yücel, TCK'nın genel mimarisinde kriminoloji ve hukuk sosyolojisi konularının göz ardı edildiğini belirtmektedir. Bkz. Yücel, s. 304.

leştirme, caydırıcılık, kuralların geçerli kılınması gibi önleyici ceza amaçlarının takibi zorunlu olarak gerçeğin, daha doğrusu uygulamada var olanın bilgisine ulaşma ihtiyacını doğurmuştur. Bundan dolayı bazı yazarlar ceza hukuku teorisini kriminolojik bakış açısıyla anlatma yolunu seçerler.⁴⁹

Önleyici ceza hukuku anlayışı, kriminoloji bilimi ihtiyacını daha da arttırmaktadır. Ceza hukuku, önleyici, ıslah edici, iyileştirici ya da caydırıcı amaçlarını uygun araçlarla takip edebilmek için suçluluk sebeplerinin (uygulamalı) bilimsel çözümlenmelerine ihtiyaç duyar.⁵⁰ Diğer bir yandan, sistem öyle bir kurulmuştur ki, ceza hukukçusu hukuk uygulamasında bilimsel açıklama modellerini çok az dile getirir; yani sistem bilimsel açıklama modellerine fırsat vermek istemez. Hukukçular büyük bir hata ile bu yanlışı takip ederler. Bu yanlıştaki takip edilmesinde hukuk eğitiminde diğer ilişkili bilim dallarının yaklaşım tarzlarına yer verilmeyişi de etkilidir. Suçu önleme düşüncelerinin günümüz ceza hukukuna yansımaları, bilimsel bulgulara sembolik değerlerden daha fazla anlam yüklediği anlamına gelmez.⁵¹ Örneğin 11 Eylül 2001 olayları nedeniyle kolluk yetkileri önleyici amaç çerçevesinde artmış ve genişlemiştir. Güvenlik kavramı uğruna haklar, özgürlükler feda edilir olmuştur.⁵²

Sonuç olarak, sosyal bilimler ve deneysel bilgi dışında kalan bir ceza hukuku inanç bilgisinden öteye geçemez.⁵³ Ceza hukuku ne zaman ki kendi işleyişi hakkında elde edilen bilimsel kazanımları dikkate alırsa, o zaman vatandaşın ve toplumun hukuki menfaatlerini koruma iddiasıyla çıktığı yolda kendisini amacına uygun geliştirebilir.⁵⁴

---

⁴⁹ Winfried Hassemer, “**Kriminologie und Strafrecht**” in: Kaiser-Kerner-Schellhoss (Hrsg.), *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*, 3. Auflage, Heidelberg 1993, s. 314.

⁵⁰ Albrecht, s. 21.

⁵¹ Albrecht, s. 25, 27.

⁵² Albrecht, s. 3.

⁵³ Krş. Frank von Liszt, **Der Zweckgedanke im Strafrecht**, in: Frank von Liszt, *Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge*, Band I, Berlin 1905, s. 135-140; Albrecht, s. 10.

⁵⁴ Krş. Günther Kaiser, **Kriminologie: Ein Lehrbuch**, 3. Auflage, Heidelberg 1996, s. 95-96.

B. Sosyal Kontrol ve Ceza Yaptırımları

“İnsanın normlardan ne için ve nasıl saptığını bilmediğimiz sürece insan eylem, davranış ve tutumlarını izah etmek mümkün olamaz.”

Sulhi Dönmezer

Ceza hukukunun toplumsal sorunları yönlendirme gücü aslında çok az olmasına rağmen, ceza hukukunun simgesel (sembolik) siyasi gücü günden güne ön plana çıkarılmaya çalışılır.⁵⁵ Neredeyse bütün partiler kendilerini rahatsız eden bir durumla karşılaştıklarında, söylemlerinde hukuk ile mücadele edilmesi -daha doğrusu ceza hukuku vasıtasıyla- tepki verilmesi gerektiğini dile getirirler. Burada şu soru akla gelir: “Ceza hukuku bu ve benzeri karmaşık toplumsal sorunlarda külliyen söz sahibi olmalı mıdır/olabilir mi, yahut olsa bile her birine adaletle yaklaşabilir mi?”⁵⁶

Sosyal kontrol teorisi, toplumda var olan kuralların geçerli (kararlı) kılınmasını ve davranış kurallarının toplumla uyumunu amaçlayarak güvenlik ve düzenin sağlanmasını hedefleyen bilimsel bir öğretimdir. Hukuk ise bunu amaçlayan araçlardan sadece biridir. Ceza adaleti sistemi -polis ve yargı teşkilatı- ise sosyal kontrolün biçimsel şekli olarak karşımıza çıkar.⁵⁷ Bu görüşe göre ceza ve ceza hukuku, yaptırım ve caydırıcılık işlevleri nedeniyle sosyal kontrolün hukuk içerisindeki en önemli aracı olarak görülmektedir. Ceza yaptırımları sosyal kontrolün gerçekleştirilmesinde merkezi bir öneme sahiptir ve önemli bir rol oynar.⁵⁸ Sosyal kontrolü sağlamaya yarayacak söz konusu bu ceza yaptırımlarına son çare olarak (ultima ratio) başvurulur.⁵⁹

Ceza hukukunun toplumu idare edip yönlendirmesi gerektiği (sosyal kontrol işlevi) söylemi günümüz modern toplumunda ifade edilir. Bu işlev ilk olarak modern hukuk teorileri ile dile getirilmiştir.⁶⁰ 80’li yılların sonundan itibaren

---

⁵⁵ Albrecht, s. 98.

⁵⁶ Albrecht, s. 1.

⁵⁷ Klaus Röhl, **Rechtssoziologie**, Köln 1987, s. 236; Bernd-Dieter Meier, **Strafrechtliche Sanktionen**, 3. Auflage, Heidelberg 2009, s. 2; Winfried Hassemer, **Einführung in die Grundlagen des Strafrechts**, 2. Auflage, München 1990, s. 318.

⁵⁸ Meier, Sanktionen, s. 1; Yücel, s. 268.

⁵⁹ Meier, Sanktionen, s. 10.

⁶⁰ Albrecht, s. 2, 64.

ise ABD odaklı neoliberal akım, denetlemeye odaklanmış ceza hukuku fikrini ortaya atarak ceza hukukunun sosyal kontrolü sağlama işlevini, özellikle de vatandaşa ve kolluğa suçu önleme amacı çerçevesinde yüklediği sorumluluk ile, sınırsız ve denetimsiz bir biçimde genişletme eğilimi içerisinde. ⁶¹

Özetle kriminoloji, sapan davranışların ve toplumsal tepkilerin üzerine kurulu bir bilimdir. Kriminalistikten farklı olarak sosyolojik suç kavramını kullanır (sapan davranış); suçluluk yerine sapan davranışı kendisine konu edinerek ceza hukukunun çizdiği çerçeveden çıkar ve özerk, eleştirel bir yapıya bürünür. ⁶²

C. Islah Edici Ceza Hukuku ve Penolojik Araştırmalar

Alman Anayasa Mahkemesi 1973 tarihli *Lebach* kararında yeniden sosyalleşmenin ya da hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasının, özgürlüğü bağlayıcı cezaların infazının tek amacı olduğunu hüküm altına almıştır (*cezanın pozitif özel önleme amacı*). ⁶³ Bu karar üzerine federal kanun koyucu 1976 yılında Alman Ceza İnfaz Kanunu (AlmCİK) ⁶⁴ madde 2 cümle 1’de “yeniden sosyalleştirilenin” (*Resozialisierung*), daha doğrusu “yeniden topluma kazandırmanın” cezanın infazında izlenmesi gereken tek ve yegane amaç olduğunu hüküm altına almıştır. Böylece devlete, infazı belirlenen bu amaç doğrultusunda gerçekleştirmesi yükümlülüğü getirilmiştir (§ 3 fıkra 3, AlmCİK).

Türk hukukunda da infaz ile varılması gereken esas amaç, mahkumu *iyileştirmek*dir. 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun (CGTİHK) genel gerekçesinde infaz kurumunun temel amacının hükümlüleri iyileştirmek esaslı olduğu vurgulanmış ⁶⁵, ayrıca CGTİHK m. 3’te infazın amacı: “(1) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle *genel ve özel önlemeyi sağlamak*, bu maksatla

---

⁶¹ Krş. Kunz, Ceza Hukuku Modelleri, s. 46 vd.; Yasemin Özdek, “**Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler**”, in: Amme İdaresi Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, Ankara 2000, s. 24 vd.

⁶² Neubacher, s. 20.

⁶³ Almanca Bundesverfassungsgericht, kısaltması ise BVerfG şeklindedir. Karar için bkz. BVerfG 35, 202 (1973).

⁶⁴ Almanca Strafvollzugsgesetz, kısaltması ise StVollzG şeklindedir.

⁶⁵ Bkz. CGTİHK Genel Gerekeçe, Mehmet Emin Artuk – Ahmet Gökçen – Ahmet Caner Yenidünya, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, 7. Bası, Ankara 2007, s. 811. Özbek, kanunda “iyileştirmek” ile ifade edilmek istenenin “iyileştirmek suretiyle yeniden topluma kazandırma” olduğunu belirtmektedir. Krş. Veli Özer Özbek, **İnfaz Hukuku**, Ankara 2007, s. 125.

hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır” şeklinde tayin edilmiştir. Sonuç olarak suç olgusu; geleneksel ceza adaleti felsefesinin aksine sosyal bir vaka olarak algılanmış, toplum temeline dayalı iyileştirme yaklaşımı gelişim göstermiştir. Bu gelişime paralel biçimde temel ilke ve esaslar mevzuatlara yansımıştır.⁶⁶

Özel önleme düşüncesinin ceza hukuku yaptırım sisteminin merkezine oturtulması, yaptırım araştırmalarının artmasına neden olmuştur.⁶⁷ Bu bağlamda cezai yaptırımın etkisini araştıran ve bu sayede suçu önleme ve ceza teorilerine ışık tutan kriminolojik çalışmalar bütünü⁶⁸ diye ifade edilen penolojiye ilgi artmıştır.

Yeni dönemde yaptırımların başarısı artan bir şekilde, uygulama (*Implementation*) ve değerlendirme (*Evaluation*) araştırmalarıyla ölçülür.⁶⁹ Karşılaştırmalı Penoloji araştırmalarında ise hangi tarzda ve düzeyde ne kadar ceza verildiği sorusuna cevap aranmaya çalışılır. Ceza hukuku sistemlerinin cezalandırıcı içeriğini karşılaştırmalı kılmak/kılabilmek için farklı göstergelere (indikatörlere) ve dizin yapısına (indeks) ihtiyaç duyulur. Fakat karşılaştırma sadece karşılaştırılan sistemlerin ve incelenen toplumun karşılaştırılabilir ve eşdeğer ya da benzer olduğunda geçerli kılınabilir; aksi halde farklı ülkelerdeki farklı mahkum sayıları o ülkede ya da ülkelerde cezalandırmanın yüksek ya da düşük olduğunu göstermez.⁷⁰

---

⁶⁶ Krş. Yücel, s. 264; Kunz, Ceza Hukuku Modelleri, s. 45. Islah edici ceza hukuku ile ilgili açıklamalar için bkz. Semih Yumak, “**Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Toplumla Yeniden Kazandırmak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Salıverilme**” in: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 17 - Yıl: 5, Ankara 2014, s. 420-421.

⁶⁷ Neubacher, s. 37.

⁶⁸ Krş. Kaiser, Kriminologie, s. 70. Yücel, Türk ceza hakimlerinin -yaptırımın etkinliğinin ölçülmediği ve değerlendirilmediğinden- “perde üzerinden dart oynamak” zorunda kaldığını belirtmektedir. Bkz. Yücel, s. 358-359.

⁶⁹ Kaiser, Kriminologie, s. 404.

⁷⁰ Kaiser, Kriminologie, s. 453, 455.

D. Küreselleşme, Suç Politikası Üretimi ve Ceza Hukuku

*“Sorun, içinde yaşadığımız ve bedeli çok yüksek olan
sosyo-legal gerçeği değiştirmektir.
Bu değişimi gerçekleştirecek araca siyaset denildiğinden
Türk ceza hukukçusu ve kriminoloğu
her şeyden önce siyasetçi olmak zorundadır.”
Mustafa Tören Yücel*

Kriminoloji, önceden belirtildiği gibi uluslararası bir bilimdir. İncelemeler ve araştırmalar sadece bir coğrafya ya da toplulukla sınırlı kalmaz, karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak konular aydınlatılmaya çalışılır.

Suç politikası deyiminin ilk olarak 1800’lü yıllarda kullanıldığı tahmin edilmektedir. O zamanki anlamı hukuk, adliye politikaları ile eşdeğerdi. Günümüzde ise suç politikası suçluluğun mücadelesine ve önleyiciliğine odaklanmış bir şekilde toplumu ve her bir vatandaşı, resmi ya da gayriresmi bütün tedbirleri ve suç hukukunca takip edilen ve hukuken korunan menfaatleri kapsayıcı nitelikte anlaşılır.⁷¹

Demokrasi çerçevesinde siyaset, “bilgin kişilerin deneyim ve ideolojilerine dayalı akli yetkilerine göre dünya üzerindeki bilgiyi yorumlayarak ürettikleri öyküler” üzere çatışma ve etkileşim sonucu biçimlenmektedir. Bu şekilde ceza hukuku bilgisinin yorumlanmasıyla oluşan öyküler de, kriminolojik öykülere vücut verir ve ardından siyaset ile etkileşimin temelleri atılmış olur.⁷²

Ceza hukuku dogmatığının yanında ceza hukuku biliminin bir parçası da suç politikasıdır. Suç politikası, biri ceza hukuku dogmatığının sonuçları ve diğeri de kriminolojinin ampirik bulguları olmak üzere elindeki bu iki enstrüman ile yürürlükte olan (mevzu) hukukun yenilenmesi-geliştirilmesi meseleleriyle ilgilenir.⁷³ Görgül-deneysel bilgi sonsuz nitelikte olduğundan, kriminoloji ile ceza hukuku dogmatığı arasındaki ilişki her zaman geleceğe dönük suç politikalarına yönelir.⁷⁴ Böylece suç politikalarının kriminolojik bulgulara

---

⁷¹ Krş. Schwind, s. 16, 18-19; Kaiser, Kriminologie, s. 469.

⁷² Yücel, s. 11-12.

⁷³ Krş. Jescheck/Weigend, s. 43, 741.

⁷⁴ Krş. Heinz Müller-Dietz, “Sozialwissenschaften und Strafrechtsdogmatik” in: Müller-Dietz

olan bağımlılığı ortaya konulmuş olur.⁷⁵

Sosyal bilimler artık ceza hukuku dogmatığı ve suç politikası üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Yönelttiği eleştirel sorular, ceza hukuku bilimi ile uğraşanların gelecek perspektifini etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir. Örneğin ceza amacının ölç alma/kefaretten genel ve özel önlemeye yönelmesi, suçluların sorumluluğunun toplum ile paylaşılması ve suçlunun toplumsallaştırılması (sosyalizasyonu) fikirleri bu bağlamda geliştirilmiştir.⁷⁶

Günümüz ceza hukukunun önlemeye odaklı fikirleri suç politikalarına, olmadı sosyal politikalara dönüşmektedir.⁷⁷ Suçu önleme akımı, etki edebileceği bütün siyasi alanlarda genişlemeye çalışır.⁷⁸ Bu noktada suç politikası özellikle ve de çoğunlukla “sosyal kontrolün ceza hukuku ara sistemi” ile ilgilenir; vatandaşı haksızlıklar karşısında korumak ve bu şekilde iç güvenliği tesis etmek ister. Hiç şüphesiz iç güvenliğin tesisi -kamu barışının sağlanması-, suç politikasının en can alıcı noktasıdır.⁷⁹ “Kriminolojinin verileri ve bulgularını ceza adalet sistemi ile bütünleştirmek” ise, suç politikasının esas gayesini oluşturmaktadır.⁸⁰

Sosyal kontrolü işlevsel kılmak için, sapan davranış olarak addedilecek olan fiillerin, yani “suçun tanımlanması” ve bu tanımlanan suça (sapan davranışa) uygulanacak “cezai yaptırımlar”, suç politikasının çalışmalarında kullandığı iki temel veridir. Tayin edilen ceza ile amaçlanan caydırıcılığın ya da cezai yaptırımın tatbik edilmesi, hiç şüphesiz hukuk politikasınca belirlenmiş temel ilkeler çerçevesinde mümkün olabilmektedir.⁸¹ Dar anlamda suç politikası kavramı, suçun önlenmesine ve suçla mücadeleye yönelmiş ceza hukukunun etkisinin değerlendirilmesi konularını ele alır. Buna karşın geniş anlamda suç politikası, ceza hukuku dışında geliştirilmiş önleyici tedbirleri de kendisine inceleme konusu yapar.⁸²

(Hrsg.), Strafrechtsdogmatik und Kriminalpolitik, Köln 1971, s. 151.

⁷⁵ Krş. Dönmezer, Suç Siyaseti, s. 15.

⁷⁶ Jescheck/Weigend, s. 45-46.

⁷⁷ Albrecht, s. 40.

⁷⁸ Albrecht, s. 98.

⁷⁹ Kaiser, Kriminologie, s. 470, 475.

⁸⁰ Dönmezer, Suç Siyaseti, s. 13.

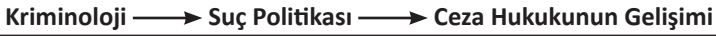
⁸¹ Kaiser, Kriminologie, s. 471.

⁸² Schwind, s. 17.

Bazı yazarlara göre suç politikası, klasik kriminoloji tanımından dolayı günümüzde anlamını kaybetmeye başlamıştır. Buradan yola çıkılarak kriminolojinin kendisini yenilemesi; daha az deneysel, daha çok kültürel ve teorik çalışması gerektiği sonucuna varılır.⁸³

Bir fikre göre suçla mücadelede farklı disiplinlerin etkisi ile oluşmuş “üçlü bir modelden”⁸⁴ söz edilmelidir: Bu modelde kriminoloji, suç ve suçla mücadele şekilleri ve olasılıkları ile ilgili görgül-deneysel bilgiyi ortaya koyar; suç politikası, ceza hukuku alanı için yeni tanım ve kazanımların gerçekleşmesini tetikler ve son olarak ceza hukuku dogmatikliği ise yürürlükteki kuralları sistemli bir biçimde inceler ve hukuk uygulamasının gelişimi için tanımlamaları ihtiyaçlara göre yenileme eğilimi gösterir. Neticede suç politikası, ceza hukukunun gelişimi için tetikleyici gücü verir. Bu tetikleyici güç, dogmatik anlayış üzerinde çalışılıp üretilmiş görgül-deneysel bilgilerin değerlendirilmesinden kazanılır. Sunulan bu modelde her bir basamak ayrı bir bilim olsa da, bu bilimler işlevsellik anlamında bütünlük arz ederler.⁸⁵ Açıklanan bu model şu şekil tablo edilebilir:

Suç politikasına özerk bir bilim bakış açısıyla yaklaşmak önemlidir; çünkü sadece özerk bir bilim, kriminoloji ve ceza hukuku arasındaki bağlantı görevini üstlenebilir.⁸⁶

Kriminoloji ve suç politikası arasındaki ilişkinin analizi özellikle şu sorular ile belirlenir:⁸⁷ Kriminolojik bulgular hangi derece ve seviyede suç politikasına yön verir? Kanun koyucunun ya da ceza hakiminin kararları hangi oranda bilimsel gerekçe, tespit ve değerlendirmelerle örtüşür? Elde edilecek verilerin analiz-

⁸³ Krş. Kunz, Kriminologie, s. 338.

⁸⁴ Reinhart Maurach / Heinz Zipf, **Strafrecht, Allgemeiner Teil: Grundlehren des Strafrechts und Aufbau der Straftat**, 8. Auflage, Teilband 1, Heidelberg 1992, s. 34.

⁸⁵ Maurach/Zipf, s. 41.

⁸⁶ Maurach/Zipf, s. 40. Bu noktada *Dönmezer* suç siyasetinin bir sanat, bir strateji olduğunu belirtmektedir. Bkz. *Dönmezer*, Suç Siyaseti, s. 13.

⁸⁷ Kaiser, Kriminologie, s. 469.

de toplumların değer yargılarının gözlerden kaçırılmaması gerekecektir.⁸⁸

Günümüzde sınıraşan suçluluğun varlığı, suçluluğun ulusal çapta incelenmesi meselesini önemsiz kılar; bu sebeple suçun kontrolü için etkili tedbirler çeşitli şekillerde devletler arası işbirliğini şart koşar. Sınıraşan suçluluğun varlığı aynı zamanda hukuk alanlarının tekdüze haline gelmesini (yeknesaklaşmasını), uluslararası adli işbirliğini ve suçluların iadesi trafiğini de zorunlu kılar.⁸⁹

Uluslararası düzeyde kuralların, konuların tekdüze haline gelmesi, kriminoloji için de geçerlidir.⁹⁰ Avrupa Birliği ve Avrupa Komisyonu çerçevesindeki aktif faaliyetler, kriminolojinin de artan bir şekilde Avrupalılaşmasına sebep olur.⁹¹ Bu etkileşimin sonucu olarak Nisan 2000'de den Haag'da, konu ile ilgili araştırma ve incelemelerde bulunmak ve çalışmalar yapmak üzere, "Avrupa Kriminoloji Topluluğu" (merkezi Cambridge/İngiltere) kurulmuştur.⁹²

E. İlişkinin Sınırlandırılması (?)

İlk aşamada kriminoloji, hukuk sosyolojisi soruları çerçevesinde ceza hukukunun gerçeklikteki boyutunu açıklayan bir bilim dalı olmuştur.⁹³ Ceza hukukunun ya da ceza adaletinin kriminoloji bilimine olan ilgisi, ceza hukuku tarafından belirlenmiş yazılı kurallardan kaynaklanmaktadır; şöyle ki, kanun koyucu ceza hukuku normları vasıtasıyla suçu tanımlamaktadır. Bu çerçevede suçluluk bazılarına göre, kanun koyucunun bir takım davranışları suç sayma işlevinin bir sonucu olarak ortaya çıkan olgu olarak görülmektedir.⁹⁴

Modern ceza okulunun kurucusu olarak görülen *Franz von Liszt*, 1881'de çıkarmaya başladığı dergide ceza hukuku bütün (alt) bilimlerinin bir arada çalışmasını arzu etmiştir.⁹⁵ Kriminologların ve ceza hukukçularının beraber çalışması

---

⁸⁸ Dönmezer, Suç Siyaseti, s. 21.

⁸⁹ Kaiser, Kriminologie, s. 477.

⁹⁰ Kaiser, Lehrbuch, s. 106.

⁹¹ Krş. Kaiser, Lehrbuch, s. 107; Schwind, s. 713.

⁹² Schwind, s. 719.

⁹³ Kaiser, Kriminologie, s. 23.

⁹⁴ Krş. Albrecht, s. 15-16.

⁹⁵ Jescheck/Weigend, s. 41; Roxin, s. 6. Derginin ismi almanca "Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft" olup, Almanya'daki en popüler ceza hukuku dergilerinden birisidir.

kaçınılmazdır; çünkü kriminoloji ceza hukukuna gerçek hayattan elde edilmiş bilgi sunar. Bu bilgi kanun koyucu için de gereklidir. Kriminoloji, aynı zamanda olan, yani yürürlükteki hukukun adil uygulanabilir olması için tavsiyelerde bulunur; özellikle suçun, mükerrirlik durumunun tahmin ve teşhisi, hapis cezasının olumsuz etkilerini azaltma, denetimli serbestlik tedbirlerinin etkili ve verimli uygulanması, hükümlünün koşullu salıverilmesi⁹⁶ ve topluma yeniden kazandırılması meselelerinde ceza hukuku için en büyük yardımcı araçtır.⁹⁷

Artık kriminoloji ile ceza hukukunun birbiri ile çatışması ve kutuplaşması sona ermiş, iki bilim dalının işbirliği yapması ve beraber çalışması gerektiği sonucuna varılmıştır. Hatta bu işbirliği meyvelerini vermeye çoktan başlamıştır: Birinci Dünya Savaşı sonrası kriminolojik araştırma ve incelemeler ceza kanunlarının değişmesine sebep olmuştur (örneğin akıl hastaları, kusur yeteneği, tehlikeli-mükerrer suçlular konuları). Bu değişimde en büyük etki uygulamalı kriminolojiden gelmiştir.⁹⁸

Ceza hukukunun hedefleri ve bu hedefler üzerindeki başarısı mevzuları, kriminolojik araştırmaların önemini ortaya koyar.⁹⁹ Sonuç olarak kriminoloji; ceza hukukunun gelişiminde ve uygulama şartlarında, suç takibinin kurumsallaşması ve de ceza adaleti sisteminin toplumsal işlevleri üzerinde söz sahibi olmalıdır.¹⁰⁰

Dergi karşılaştırmalı hukuk çalışmalarına yer vermekte, Avrupa ve Dünya genelinde de ilgi ile takip edilmektedir.

⁹⁶ “Suç ve ceza siyasetinde temel uygulamanın ceza adaleti sistemiyle somutlaştığı ve öğretilde sisteme odaklanıldığı görülmekte ise de, sistem öncesi (suçluluğun önlenmesi) kadar sistem ötesinin (koşullu salıverilen hükümlülerin korunmasının) de çok önemli olduğu yeterince algılanmamıştır.” Bkz. Yücel, Önsöz (XV). Türk hukukunda hükümlünün erken tahliyesi, hükümlü hakkında hazırlanan olumlu değerlendirme, yani pozitif teşhis raporuna bağlıdır (CG-TİHK m.89). Ayrıca hükümlünün salıverilmeye hazırlanması, dış dünya ile tekrardan kuracağı bağı kuvvetlendirecek, toplumla sağlıklı bir şekilde kucaklaşmasını kolaylaştırabilecektir. Hükümlünün salıverilmeye hazırlanması ve erken (koşullu) tahliye ile ilgili kriminolojik ve hukuksal değerlendirmeler için bkz. Yumak, s. 419 vd.

⁹⁷ Jescheck/Weigend, s. 47.

⁹⁸ Maurach/Zipf, s. 35-36.

⁹⁹ Frieder Dünkel, **Vorlesung Kriminologie** (yayımlanmamış ders sunumları), Greifswald 2012, s. 5-6; ayrıca krş. Sokullu-Akıncı, s. 44-47.

¹⁰⁰ Albrecht, s. 5-6.

III. HUKUK FAKÜLTELERİNDE KRİMİNOLOJİ ÖĞRETİMİNİN FAYDALARI

“Kuşkusuz, taammüden adam öldürme ile kasten adam öldürmeyi; hırsızlık ile zimmeti; iştirak ile teşebbüsün derecelerini ayırt etmek ne derece önemli ise, toplumdaki suç olgusu, türleri, trendi, psikiyatrik/ psikolojik yanları, yaptırımlar sisteminin etkinliği, ceza infaz kurumlarındaki tedavi modaliteleri ile ceza adaleti sisteminin işlevsel etkinliği hakkında görüş ve bilgi edinmekte o derece önemli görülmelidir.”

Mustafa Tören Yücel

Hukuk ve sosyal bilimlerin hukuk eğitiminde uyum denemesi ilk başlarda başarısız olarak değerlendirildi.¹⁰¹ Daha sonraları sosyal bilimlerin hukukun gelişmesindeki katkısı açıkça kabul edildi. Günümüz kriminolojisi ise şu düşüncelerden belirlenmiştir ki, suç ve ceza birbirini sosyokültürel etkiler ve bu sebepten ötürü bazı kısımları beraber açıklanır.¹⁰²

Normun yorumlanmasında ve kanun koyucu tarafından bırakılan bilinçli ya da bilinçsiz hukuki boşlukların doldurulmasında hukuk sosyolojisi büyük rol oynar.¹⁰³ Bu açıdan bakıldığında toplumu anlamaya çalışan kriminoloji biliminin öğretimi ile, geleceğin ceza hukukçularının normları yorumlaması ve tatbik etmesi meselesinde yönlendirici rol üstlenilebilecektir.

Uzun yıllardır ceza hukuku bir hukukçu uğraşısı, kriminoloji ise hukukçu uğraşısı olmayıp deneysel bilim şeklinde ayrılmaktadır.¹⁰⁴ Klasik ceza hukuku bakış açısı altında ceza, işlenen suça kefarete olarak ödetilmesi gereken bir sonuçtu; yani düzgüsel (normatif) ve dogmatik bir disiplin olarak görülmekteydi. Bu nedenle klasik ceza hukukunun görgül ve deneysel çalışmalara ne ihtiyacı vardı ne de bunları kullanma hevesi vardı. Modern diye tabir edilen günümüz ceza hukuku ise, kendi düzenek ve yapısını haklı çıkarmak, alanına ait hedeflediği etkiyi geçerli ve meşru kılabilmek için deneysel çalışmalardan elde edilmiş ispata ve delillere -bilgilere- ihtiyaç duyar. Bu bilgiler; suçun nedenlerinin

---

¹⁰¹ Albrecht, s. 95.

¹⁰² Kaiser, Lehrbuch, s. 95.

¹⁰³ Gerhard Köbler, **Das Studium des Rechts**, 3. Auflage, München 1982, s. 159-160.

¹⁰⁴ Albrecht, s. 3.

ortaya koyulması (suçluluğun sebepleri), failin tehlikelilik-mükerrirlik durumu (fail hakkındaki olası risk değerlendirmeleri-kriminal teşhis), somut olaya uygun ceza ve yaptırımların ne olması, infazın nasıl planlanması ve yerine getirileceği ve de olası suç risklerinin aydınlatılması gibi önemli konuları içerir.¹⁰⁵

“Suç ve ceza herkesin fikir yürütebildiği, ... bazı türleri ile toplumsal değişime ivme kazandıran; bazı türdeki yoğunlaşmalar ile toplumsal dokuyu zedeleyen ve bugün için her ulusun gündeminde yer alan bir olgular serisidir. Ne var ki, bu konudaki incelemeler uzun süre ceza hukuku ile sınırlı kalmış; gözler suçun toplumsal varlığı yerine hukuktaki varlığına odaklanmıştır.”¹⁰⁶

Ceza hukuku kütüphanelerindeki kitapların neredeyse tamamı ceza hukuku normları hakkında bilgi içerir. Oysaki (müfredata bağlı ve sınava yönelik eğitime yoğunlaşıldığından) ceza hukuku gerçeği hakkında kitap neredeyse yoktur. Bu durum değişmeye başlamıştır. Birçok kişi artık kriminal durumlarla ilgili “neden?” sorusunu sormaktadır.¹⁰⁷ Meslekteki tecrübeli kişilerin, daha doğrusu tecrübe edinmiş ceza hukukçularının, bu alana ilgisi günden güne artış göstermektedir.¹⁰⁸

Kara Avrupası ülkelerinde kriminoloji dersinin uzun yıllardır öğretildiği yer genel olarak hukuk fakülteleridir. Bu gelenek ve gelişim ceza hukukunun amaçlarından kaynaklanır ve günümüze kadar bu şekilde savunulur.¹⁰⁹ Çünkü kriminoloji eğitim ve öğretiminin en çok yoğunlaştığı ve bağlantı kurduğu noktaların başında ceza hukuku gelir.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ Krş. Albrecht, s. 5, 21; Dünkel, Vorlesung, s. 3.

¹⁰⁶ Yücel, s. 1.

¹⁰⁷ Bernd-Dieter Meier, **Kriminologie**, 4. Auflage, München 2010, Önsöz.

¹⁰⁸ Hassemer, Einführung, s. 20.

¹⁰⁹ Krş. Kaiser, Lehrbuch, s. 103. *Demirbaş*, bağımsız bütçe ve kadroya sahip kriminoloji enstitülerinin kurulamamasının kriminoloji bilimi ve öğretimi için büyük bir sorun teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Bkz. Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, 4. Bası, Ankara 2012, Önsöz. Kriminolojinin kendi başına bir dal olarak kurumsallaşması gerektiği, Almanya kriminoloji merkezi derneğinin 1991 yılında yapılan toplantısında on tez ile birlikte savunulmuştur. Bkz. Deichsel, s. 324.

¹¹⁰ Deichsel, s. 322.

Kriminolojinin hukuk fakültelerinde öğretilmesi birçok kazanımı beraberinde getirir: Kriminolojik bilgiler doğrudan, özellikle de ihtiyaç duyulacak yerlerde, yani geleceğin hakim, savcı, avukatı, cezaevi müdürü, çocuk hakiminin eğitiminde kullanılmış olur. Bu meslek gruplarının kriminoloji konusunda en azından ana hatlarıyla bilgi sahibi olmaları gerekir.¹¹¹ Ayrıca kriminoloji ve hukuk bilimlerinin beraberliği, suç politikası danışmanlığı ya da kanun hazırlığında teknik hukuk çalışmaları için en iyi şartları beraberinde getirir.¹¹²

Kriminoloji ceza hukukunun görgül-deneysel yönünü temsil ettiğinden,¹¹³ kriminoloji öğretimi, öğrencilere somut olayda, yani mesleki yaşamda karşılaşılabilecek birçok sorunda eleştirel bakış açısı, eleştirel soru yöneltme ve eleştirel yaklaşma becerisi kazandırma hedefleri üzerine yoğunlaşır.¹¹⁴

Ceza hukuku dosyaları hiçbir zaman gerçeği tam anlamıyla ortaya koymaz. Dosyalar ile gerçeği öğrenmek isteyen yanılır. Ceza muhakemesine katılanlar ile ilgili tatmin edici bilgi ve bu bilgilerin sistemli bir şekilde sunulup aktarılması, kriminolojinin işidir.¹¹⁵ Ceza hukuku eğitiminde somut olayda sanık, hükümlü ya da suçun mağduru ile ilgili bilinmesi gereken görgül-deneysel bilgiler, suçun, suçlunun ve mağdurun öğretilmeye çalışıldığı kriminoloji bilimine büyük bir kapı açmıştır ve burada oluşan ilgi günden güne merkeze doğru ilerlemektedir.¹¹⁶

Bazı meslekler için kriminoloji bilgisi kaçınılmazdır. Genç hukukçu, uygulamalı bilimlerden elde edilen bilgilerin nasıl hazırlandığını ve nasıl yorumlanması gerektiğini bilmelidir. Bu sayede bilirkişi ya da konunun uzmanı (örneğin sosyal çalışmacı, denetimli serbestlik uzmanı, vb.) biri ile işbirliği yapmaya, onunla beraber çalışmaya hazırlanmış olacaktır.¹¹⁷ Daha 1952'li yıllarda Birleş-

---

¹¹¹ Demirbaş, s. 38.

¹¹² Neubacher, s. 21. Yazar buna rağmen kriminolojinin evinin hukuk fakülteleri olduğunun düşünülmemesi gerektiğini sosyoloji odaklı gelişim gösteren ABD ve İngiltere örneklerini göstererek ifade etmektedir.

¹¹³ Roxin, s. 6.

¹¹⁴ Krş. Kaiser, Lehrbuch, s. 98; Sokullu-Akıncı, s. 65 vd.

¹¹⁵ Hassemer, Einführung, s. 18.

¹¹⁶ Hassemer, Einführung, s. 27.

¹¹⁷ Kaiser, Lehrbuch, s. 99.

miş Milletler tarafından Cenevre Konferansı'nda, üniversitelere kriminolojik bilimler konusunda öğretim yapmaları ve ileride hakimlik yapacaklar açısından bu öğretimin zorunlu tutulması tavsiye edilmiştir.¹¹⁸

Hukuk öğrencilerine verilecek kaliteli bir kriminoloji öğretimi sadece özerk olarak kurumsallaşmış araçlarla (enstitü, anabilim dalı gibi) mümkündür. Bu yüzden kriminoloji öğretiminin hukuk fakültelerinde güvence altına alınması gerekir.¹¹⁹

Kriminoloji öğretimi günümüzde artık hukuk bilimleri içerisinde yerini sağlamlaştırma yolunda kararlılıkla ilerlemektedir. Amaca yönelmiş ceza hukuku, kriminolojinin görgül-deneysel bilgisi olmadığı müddetçe kördür. Bu nedenle kriminoloji, hem hukuk hem de meslek içi eğitiminde de yerini sağlamlaştırmaktadır.¹²⁰ Kriminoloji öğretimi, üniversite dışında da birçok yerde verilir olmuştur.¹²¹ Yükseköğretimde verilecek kriminoloji eğitiminin iş sansını artırdığı meselesi ise tartışmasızdır; çünkü uygulama gözlenmekte ve bu gözlemler uygulama odaklı işlenmektedir.¹²²

Ceza adaleti sisteminin önlemeye odaklı düzeni, kriminoloji ve ceza hukuku ilişkisinin ne kadar da önemli olduğunu ortaya koyar. Hakim, savcı, cezaevi görevlileri, denetimli serbestlik uzmanı, sosyal çalışmacılar (sosyolog, psikolog, vb.), yani ceza adaleti sisteminde fail ile ilgilenecek ve karara varacak kişilerin görgül-deneysel bilgileri ve failin suç profiline dair kriminolojik teşhisleri es geçmeleri düşünülemez.¹²³ Aynı şekilde kriminolojik tanı ya da teşhis araştırmaları, yaptırıma karar verecek bütün meslek grupları için faydalıdır.¹²⁴ Ceza adaleti sisteminin ussallaşması (rasyonelleşmesi) ve işlerlik kazanabilmesi için "toplumsal odaklı kriminoloji" ile işbirliği içinde olunmalıdır.¹²⁵

---

¹¹⁸ Demirbaş, Önsöz.

¹¹⁹ Krş. Kaiser, Lehrbuch, s. 103; Sokullu-Akıncı, s. 6.

¹²⁰ Kaiser, Lehrbuch, s. 104-105.

¹²¹ Deichsel, s. 320.

¹²² Deichsel, s. 322.

¹²³ Hassemer, Kriminologie und Strafrecht, s. 315.

¹²⁴ Kaiser, Lehrbuch, s. 99; Dönmezer, Kriminoloji, s. 26.

¹²⁵ Deichsel, s. 323.

Eğer kriminolojisi olmayan bir ceza hukuku kör ise: Suçun, suçlunun, suç mağdurunun ve kontrol mekanizmalarının uygulamalı bilgisi genç hukukçuların eğitiminde önem arz etmelidir.¹²⁶ “Toplum olarak ihtiyacımız, daha fazla kişiyi suçlu yaparak sabıkalı damgasını vurmak yerine daha fazla sorunların üzerine eğilmektir.”¹²⁷

Öğretide bazı Alman yazarlar (çalışmamızda atıf yapılan *Albrecht* ve *Hassemer*) kriminoloji öğretimini ceza hukukuna giriş için bilinmesi gereken bir temel alan-ders olarak görmekte ve bu fikri çıkış noktası yaparak “Kriminoloji - Ceza Hukukuna Giriş” adı altında ders kitapları hazırlamışlardır. Peter-Alexis *Albrecht* 4. Baskısı 2010 yılında yapılan, çalışmamızın birçok yerinde de atıfta bulunulan “Kriminoloji - Ceza Hukukuna Giriş” adlı ders kitabının önsözünde: “Ceza hukuku eğitiminin ve ceza hukuku çalışmalarının kriminoloji bilgisi olmadan zor olacağını” belirtir. Devamında ise ceza adaleti sisteminin etki ve işlev açısından incelenmesinin ceza hukuku uygulamasını daha anlaşılır kıldığını vurgular.

IV. GÜNCEL DURUM

Bir alanın bilimsel ve toplumsal anlamı, üniversitedeki kurumsallaşma seviyesi ile ölçülebilir.¹²⁸ Bu bölümdeki çalışmamızın çıkış noktası bahsi geçen düşünce olup, burada Kara Avrupa’sından bir örnek olarak Almanya’daki kriminoloji öğretimi ve ardından Türkiye’deki güncel durum ortaya konulmaya çalışılacaktır.

A. Avrupa’dan Bir Örnek: Almanya

2012 yılında kriminoloji araştırmaları ve öğretiminin Almanya’daki durumunu tespit etmek için yapılan bir ankete,¹²⁹ ilgili 265 kurum ve kuruluş cevap

---

¹²⁶ Kaiser, Lehrbuch, s. 96.

¹²⁷ Yücel, s. 9.

¹²⁸ Klaus Boers/Daniel Seddig, „**Kriminologische Forschung und Lehre an deutschen Universitäten im Jahre 2012**“in: Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013, s. 115.

¹²⁹ Boers/Seddig, s. 116. Anket çalışması, 16 Nisan-6 Ağustos 2012 tarihleri arasında internet üzerinden yürütülmüştür.

vermiştir. Bu anket çalışmasına göre üniversitelerde kriminoloji araştırması ve öğretiminin % 58'i hukuk fakültesinin kriminoloji kürsülerinde yürütülmektedir (toplamda 32 kürsü ve enstitü). İkinci sırada %18 ile sosyoloji fakülteleri yer almaktadır (toplamda 10 kürsü ve enstitü). Üniversitelerde kriminoloji öğretimi ve araştırması yapan kürsü ve enstitülerin sayısı ise toplamda 55'tir.¹³⁰

Kriminoloji profesörlerinin % 61'i hukuk (34 Profesör), %20'si sosyoloji fakültelerinde (11 Profesör) faaliyet göstermektedir. Almanya genelinde toplamda ise 56 kriminoloji profesörü vardır.¹³¹ Hukuk fakültelerindeki kriminoloji profesörlerinin yarısı kriminoloji ile ilgili görgül-deneysel çalışma yürütmüş, bu çalışmalar profesörlerin araştırmaya ayırdıkları vaktin yaklaşık % 40'ını oluşturmuştur.¹³²

Hukuk fakültelerindeki kriminoloji enstitüsü ve kürsülerinde kriminolojinin yanında genç ceza hukuku, yaptırım hukuku, infaz hukuku ve penoloji dersleri de verilmektedir.¹³³ Bu enstitü ya da kürsüler kriminoloji dersini yaklaşık üç; suç psikolojisini iki; genç ceza hukuku, infaz hukuku, yaptırım hukuku ve penoloji derslerini ise yaklaşık bir buçuk akademik ders saatine yakın vermektedirler.¹³⁴

Almanya'da şu an kriminoloji alanında uzmanlaşmak için biri proje aşamasında olan toplam beş tane master (yüksek lisans) programı bulunmaktadır. Bunlar: Hamburg Üniversitesi'nde genç ceza mahkemeleri hakim ve savcılarının uzmanlaşmasını hedefleyen LL.M. (hukuk alanında master);¹³⁵ Bochum Üniversitesi'nde daha çok polis mesleğini hedef alan kriminoloji ve polis bilimleri;¹³⁶ Hamburg Üniversitesi'nde açılan disiplinlerarası içeriğe sahip uluslararası

---

¹³⁰ Boers/Seddig, s. 117 (Tablo 1).

¹³¹ Boers/Seddig, s. 117 (Tablo 2).

¹³² Boers/Seddig, s. 120-121 (Tablo 5 ve 6).

¹³³ Boers/Seddig, s. 119 (Tablo 3).

¹³⁴ Boers/Seddig, s. 122 (Tablo 7).

¹³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bernd-Rüdeger Sonnen, „Berufsbegleitender Masterstudiengang für Volljuristen in der Jugendkriminalrechtspflege in Hamburg“ in: Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013, s. 262 vd.

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Thomas Feltes/Thomas A. Fischer/Ruth Sapekza, „Die Bochumer Masterstudiengänge »Kriminologie und Polizeiwissenschaft« und »Criminal Justice, Govern-

kriminoloji;¹³⁷ Greifswald Üniversitesi'nde yürütülen kriminoloji ve ceza adaleti sistemi (LL.M.Crim.);¹³⁸ son olarak ise proje aşamasında olan¹³⁹ ve Tübingen, Marburg, Heidelberg ve Freiburg Üniversitelerinin ortaklaşa yürüteceği kriminoloji ve ceza adaleti master programlarıdır. Bu noktada kriminoloji içerikli bir hukuk yüksek lisansına örnek vermek amacıyla Greifswald Üniversitesi'nde kriminoloji kürsüsü sahibi *Frieder Dünkel*'in eş güdümcülüğünde yürütülen "Kriminoloji ve Ceza Adaleti Sistemi LL.M Programı"nın içeriğini açıklamak faydalı olacaktır.¹⁴⁰

"Kriminoloji ve Ceza Adaleti Sistemi LL.M Programı" 2006 yılından beri sürdürülmekte ve ücreti 1500€'dur (ücret eşdeğerlikten dolayı alınacak derslerin az olması nedeniyle düşüş gösterebilir). Alınacak derslerin çoğunluğu hukuk fakültesinde kriminoloji kürsüsü tarafından verilen derslerden oluşmaktadır. Program, zorunlu ve seçmeli ders modüllerinden, seminer ödevinden (yaklaşık 30 sayfa), ara dönem ve somut bir çalışma içeren araştırma stajından, master çalışmasından (50-80 sayfa arası) ve program sonu genel sözlü sınavından oluşmaktadır. Zorunlu dersler: Kriminoloji I (ampirik kriminoloji kolokyumunu ile birlikte), Ceza İnfaz Hukuku, Cezai Yaptırım Hukuku, Karşılaştırmalı Kriminoloji ve Ceza Adaleti I (örneğin uluslararası ceza hukuku, insan hakları hukuku, karşılaştırmalı ceza yaptırım sistemleri, karşılaştırmalı infaz hukuku

---

nance and Police Science"in: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013, s. 252 vd.

¹³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Christian Wickert/Christina Schlepper/Simon Egbert/Katrin Bliemeister, „**Kriminologie studieren in Hamburg**“in: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013,, s. 270 vd.

¹³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Frieder Dünkel, „**Das Masterprogram »Kriminologie und Strafrechtspflege« an der Universität Greifswald**“in: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013, s. 241 vd.

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Elmar G.M. Weiterkamp/Anna Beckers, „**Masterstudiengang Kriminologie und Kriminaljustiz**“in: *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Köln 2013, s. 267 vd.

¹⁴⁰ Bu vesileyle bahsi geçen LL.M. programını bitirmekten, daha doğrusu kriminolojinin önemi, ceza hukuku ile bağlantısını ve ceza hukukuna katkılarını öğrenebilmekten dolayı duyduğum mutluluğu bir kez daha belirtmek ister, Prof. Dünkel'e üzerimdeki katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

gibi), Kriminoloji II, Genç Ceza Hukuku ve Karşılaştırmalı Kriminoloji ve Ceza Adaleti II dersleridir. Bunun yanında farklı modüllerden iki tane seçmeli ders alma zorunluluğu vardır (ceza muhakemesi hukuku, adli psikiyatri, adli tıp, psikoloji içerikli dersler, hukuk sosyolojisi, ceza hukuku genel hükümler gibi). Bölüme kayıtlı öğrenciler için her dönem alanında uzman akademisyenler sunumlar yapmakta, isteyen öğrenciler seçmeli derslerini bu sunumlar ile ilgili hazırlayacakları ev ödevi (yaklaşık 10 sayfa) şeklinde yapabilmektedir.

Program sonunda master tezinin sunumu yapılır ve ardından dört temel alandan, yani kriminoloji, genç ceza hukuku, yaptırım hukuku ve ceza infaz hukukundan seçilecek iki alan üzere sözlü sınav yapılır. Bütün bunların sonunda başarılı bulunan öğrenci LL.M.Crim. akademik ünvanı ile mezun olmaktadır. Program her ne kadar teorik olarak iki dönemde bitirilebilecek olarak hazırlansa da, staj, seminer ödevi, derslerin fazlalığı ve tez sınavına hazırlanma gibi gerekçelerden uygulamada genelde 3 ya da 4 dönem sonrası mezun olunmaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, kriminoloji Almanya'da, kara Avrupası ülkelerinde olduğu gibi, uzun yıllardır hukuk fakültelerinde anlatılmaktadır.¹⁴¹ Kriminoloji öğretimi, hukukçu yetiştirilmesinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur.¹⁴²

B. Türk Hukuk Fakültelerinde Kriminoloji Öğretimi

Güncel durum ile ilgili değerlendirmelerden önce ilk olarak söylenmesi gereken şudur: Türk hukuk öğretilerinde kriminoloji ile ilgili fazla bir çalışma yoktur ve hukuk fakültelerindeki öğretimi ceza hukuku hocalarının takdirinde seçimlik ders olarak kalmıştır.¹⁴³ Tarihsel sürece baktığımızda ise ülkemizde kriminoloji dersi ilk olarak 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde (İÜHF) seçmeli ders olarak *Sulhi Dönmezer* tarafından verilmeye başlanmıştır.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Kaiser, Lehrbuch, s. 103; Neubacher, s. 21.

¹⁴² Krş. Boers/Seddig, s. 124.

¹⁴³ Yücel, s. 4.

¹⁴⁴ Tuğba Topçuoğlu, "Kriminoloji için Disiplin Çağrısı!" in: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt 2, Sayı 1-2, Ankara 2014, s. 242.

Seçimlik derslerin her dönem ya da her yıl açılıp açılmadığı ile ilgili bilgilere ulaşmak zordur; çünkü hukuk fakültelerinin ders programları dönemden döneme farklılık göstermekte, fakültenin ya da öğretim üyesinin arzusuyla açılan seçimlik bir ders düzenli bir şekilde açılmamakta ya da açılmamaktadır. İlk aşamada bu sorunun en büyük nedeni olarak, hukuk fakültelerinin anabilim dallarında yeterli öğretim üyesi mevcudunun bulunmayışı gözükmektedir.

2014 yılı itibariyle Türkiye'de 32'si devlet, 45'i vakıf üniversitesine ait olmak üzere toplamda 77 hukuk fakültesi mevcuttur. Bu sayıya Kıbrıs üniversiteleri ve henüz öğrenime başlamayan devlet ve vakıf üniversiteleri dahil olduğunda, sayı toplamda 97'ye çıkmaktadır.¹⁴⁵ Oysaki ülke genelinde 2013 yılı itibariyle ceza hukuku kürsülerinde 32'si profesör, 16'sı doçent ve 53'ü yardımcı doçent olmak üzere toplamda 101 öğretim üyesi mevcuttur.¹⁴⁶

Çalışmaya ışık tutması amacıyla hukuk fakültelerinin güncel ders programlarına internet üzerinden ulaşmaya çalışılmıştır.¹⁴⁷ Bu programlar incelendiğinde şu tespitler yapılabilir:

- Kriminoloji dersinin genellikle hukuk eğitiminin 4. ya da 5. döneminde seçimlik olarak sunulduğu görülür (istisnai olarak 6. ya da 7. dönem).
- Teorik olarak iki akademik ders saati öğretilmektedir (istisnai olarak dönemlik üç saat: Ankara, Erzincan, Bilgi, Atılım Hukuk Fakülteleri).
- Dersi veren hocaların neredeyse hepsi ceza hukuku kürsülerinde görev alan öğretim üyeleridir.
- Ders içerikleri, üzerinde durulacak konular ve öğretim yöntemleri dersi veren ya da verebilecek öğretim üyesinin takdirindedir.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ <http://hukuk.sdu.edu.tr/tr/baglantilar/diger-hukuk-fakulteleri-1665s.html> (19.11.2014). Kaliteli bir eğitim verilmesi ve bu sayede nitelikli hukukçu yetiştirilmesi amacı çerçevesinde, hukuk fakültelerinin sayısının öğretim üyesi sayısı ve hukukçu ihtiyacı dikkate alındığında fazla olduğu tespit edilmektedir.

¹⁴⁶ Muharrem Kılıç, "Sayısal Veriler Işığında Hukuk Öğretiminde Nitelik Sorununa Dair Bağlamsal Analiz" in: Legal Hukuk Dergisi, Cilt 11, Sayı 126, İstanbul 2013, s. 15.

¹⁴⁷ İncelenen 17 hukuk fakültesinin ders programlarının çevrimiçi adresleri kaynakça kısmında mevcuttur.

¹⁴⁸ Her ne kadar öğretim üyesinin ders içeriği ve anlatımında takdir yetkisinin bulunması doğal

Hukuk fakülteleri ders programları incelemesinde göze çarpan iki güzel örneğin belirtilmesi yerinde olacaktır. İlki Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde verilen seçimlik kriminoloji dersidir. Dersin öğretim üyesi dersi seçen öğrenciler için gruplar halinde olmak üzere önceden tespit edilen bir konu ile ilgili ödev hazırlama yükümlülüğü getirmiş; öğrencilerin gözlem ve değerlendirme yapabilmesi için ödev konularında anket yöntemini ve istatistiksel bilgileri kullanmalarını istemiştir.¹⁴⁹ Ders programları incelememizde göze çarpan bir diğer güzel örnek ise İÜHF'de kriminoloji öğretimi açısından sunulan imkanlardır. Kriminoloji öğretimi "kriminoloji I" ve "kriminoloji II" şeklinde iki döneme yayılmış; bu şekilde öğrencilerin daha geniş bir zaman diliminde içeriği öğrenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca İÜHF'de "karşılaştırmalı kriminoloji ve ceza hukuku" dersi de seçimlik olarak sunulmaktadır.¹⁵⁰ İÜHF'deki bu güncel durum değerlendirildiğinde, öğrencilere temel amaç olan kriminoloji ve ceza hukuku bağlantısını kurma ve kurulan bu bağlantı sonucu oluşan ilişkileri kavrayabilme yeteneğinin kazandırılmasının hedeflendiği düşünülmektedir.

Bu tespitlerden sonra diyebiliriz ki, hukuk fakültelerinde kriminoloji dersine duyulan ilgi günden güne artmaktadır. Bu ilgiye rağmen kriminolojiyi besleyecek bilgilerin üretiminde sıkıntı çekilmektedir. Hiç şüphesiz bu sıkıntının kaynağı, kriminolojinin ülkemizde bağımsız bir bilim dalı olarak çalışmalarda yer bulamayışıdır.¹⁵¹

---

karşılsa da, hukuk fakültelerinde yetişecek geleceğin (ceza) hukukçuları için, kriminoloji öğretiminde belli başlı hedeflerin, standartların ve yaklaşımların yakalanmış olması gerekir. Nitekim üç Alman akademisyen tarafından yayımlanan bir çağrıda, interdisipliner bir yapıda olan kriminoloji biliminin hedefe odaklı ve belli standartları gözetilen bir şekilde öğretimi 10 tez ile savunulmuş ve kriminoloji öğretimi için disiplin çağrısı yapılmıştır. Bkz. Hans-Jörg Albrecht/Stephan Quensel/Klaus Sessar, **Freiburger Memorandum**, Ettenheim 2012. Çağrıya ayrıca şu linkten ulaşılabilir: https://www.mpicc.de/files/pdf1/freiburger_memorandum_kriminologie_de_123.pdf.

¹⁴⁹ <http://hukuk.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/65/files/kriminoloji-dersi-odev-konulari-ve-tarihleri-04042014.pdf>.

¹⁵⁰ <http://hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/10/dersprogrami0810.pdf>;
<http://hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/2013-2014-bahar-se%C3%A7imlik-ders-amfileri-2.pdf>

¹⁵¹ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Topçuoğlu, s. 241 vd.

V. SONUÇ

Çalışmamızda kriminoloji ve ceza hukukunun kesişme noktaları belirtile-
rek, kriminoloji öğretiminin hukukçu yetiştirilmesindeki önemi açıklanmaya
çalışılmıştır. Sonuç olarak konuya dair önemli tespitler ve sorunlara dair çö-
züm önerilerimiz şöyledir:

- Kıta Avrupası hukukunda kriminoloji öğretimi hukuk fakültelerinde, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurumsallaşmaya başlamıştır.
- Hukuk fakültelerimizde kriminoloji öğretimi günümüze kadar halen ku-
rumsallaşamamış, öğretimi ise özverili öğretim üyelerinin çabalarından
öteye gidememiştir.
- Suçla mücadele politikaları üretebilmek için suçla ilgili bilgiye ihtiyaç
duyulduğundan gözleme ve istatistiğe bağlı kriminolojik ve penolojik
çalışmalar günden güne artmakta, ulusal veriler uluslararası düzeyde
karşılaştırmaya tabi tutulmaktadır. Bu veriler ise, hukuk fakültelerindeki
ve üniversitelerdeki “kriminoloji kürsüleri” ve “kriminoloji enstitüleri”
vasıtasıyla elde edilmektedir.
- Hukuk fakültelerimizde ve üniversitelerimizde kriminolojik araştırmalar
ve çalışmalar yapabilecek özerk “kriminoloji kürsüleri” ve “kriminoloji
enstitüleri” açılmalıdır. Benzer şekilde açılan enstitülere ise işlevsellik
kazandırılmalıdır.
- Hukuk fakültelerimizde kriminoloji dersi ceza hukukuna giriş niteliğinde
ve aynı zamanda ceza adaleti sistemini tanıtıcı bilgiler içerdiği için hukuk
eğitiminin dördüncü döneminde ders olarak okutulmasının daha faydalı
olacağı değerlendirilmektedir. “Kriminoloji I” ve “Kriminoloji II” olarak
iki dönem şeklinde okutulması ise ceza hukuku alanında uzmanlaşmak
isteyen hukuk öğrencilerinin bilgi donanımını pekiştirecektir.
- Ceza ve ceza muhakemesi kürsülerine ilk aşamada kriminoloji dalı ek-
lenmelidir; böylece kriminoloji, çocuk ceza hukuku, penoloji ve yaptırım
hukuku, infaz hukuku gibi dersler “Kriminoloji, Ceza ve Ceza Muhake-
mesi Hukuku”, “Kriminoloji ve Ceza Hukuku”, “Ceza Hukuku Bilimleri”
tarzında kurulacak anabilim dalları vasıtasıyla düzenli bir şekilde açılma-

İdir. Bu sayede sonraki aşamalarda anabilim dalı seviyesinde kriminoloji kürsülerinin açılması kolaylaşabilecektir.

- Kriminoloji öğretimi hukukçular için sadece lisans aşamasında öğretilmesi gereken bir ders olarak kalmamalıdır. Ceza hukuku ve kriminoloji bağlantılarını kavrayabilmek, bilgilerini ortak bir programda pekiştirip uzmanlaşmak isteyen hukukçular için hukuk fakülteleri nezdinde “Kriminoloji ve Ceza Adaleti Sistemi” tarzında yüksek lisans programları açılmalıdır.¹⁵²
- Son olarak, ceza hukukunun gelişimini tetiklemek amacıyla suç politikasına yönelik kriminolojik değerlendirmeler, Türk ceza hukuku eser ve çalışmalarında olabildiğince yer almalıdır.

KAYNAKÇA

Albrecht, Peter-Alexis, **Kriminologie: Eine Grundlegung zum Strafrecht**, 4. Auflage, Beck Verlag, München 2010.

Albrecht, Hans-Jörg/Quensel, Stephan/Sessar, Klaus, **Freiburger Memorandum**, Stückle Verlag, Ettenheim 2012.

Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet – Yenidünya, Ahmet Caner, **Gerekçeli Ceza Kanunları**, 7. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

Boers, Klaus/Seddig, Daniel, “**Kriminologische Forschung und Lehre an deutschen Universitäten im Jahre 2012**”in: Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 115-126.

Deichsel, Wolfgang, “**Kriminologie und kriminologische Ausbildung**”in: Kaiser-Kerner-Schellhoss (Hrsg.), Kleines Kriminologisches Wörterbuch, 3. Auflage, Müller Verlag, Heidelberg 1993, s. 317-324.

Demirbaş, Timur, **Kriminoloji**, 4. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2012.

---

¹⁵² Aynı şekilde Sokullu-Akıncı, s. 7.

Dönmezer, Sulhi, **“Suç Siyaseti”**, in: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Sulhi Dönmezer’e Armağan), Cilt 52, Sayı 1-4, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987, s. 1-33.

Dönmezer, Sulhi, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1994.

Dünkel, Frieder, **Vorlesung Kriminologie** (yayımlanmamış ders sunumları), Greifswald 2012.

Dünkel, Frieder, **“Das Masterprogram »Kriminologie und Strafrechtspflege« an der Universität Greifswald”**in: Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 241-247.

Feltes, Thomas/Fischer, Thomas A./Sapelza, Ruth, **“Die Bochumer Masterstudiengänge »Kriminologie und Polizeiwissenschaft“ und “Criminal Justice, Governance and Police Science”**in: Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 252-262.

Hassemer, Winfried, **Einführung in die Grundlagen des Strafrechts**, 2. Auflage, Beck Verlag, München 1990.

Hassemer, Winfried, **“Kriminologie und Strafrecht”**in: Kaiser-Kerner-Schellhoss (Hrsg.), Kleines Kriminologisches Wörterbuch, 3. Auflage, Müller Verlag, Heidelberg 1993, s. 312-317.

Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, **Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil**, 5. Auflage, Duncker & Humboldt Verlag, Berlin 1996.

Kaiser, Günther, **Kriminologie: Ein Lehrbuch**, 3. Auflage, Müller Verlag, Heidelberg 1996.

Kaiser, Günther, **Kriminologie: Eine Einführung in die Grundlagen**, 10. Auflage, Müller Verlag, Heidelberg 1997.

Kılıç, Muharrem, **“Sayısal Veriler Işığında Hukuk Öğretiminde Nitelik Sorununa Dair Bağlamsal Analiz”** in: Legal Hukuk Dergisi, Cilt 11, Sayı 126, Legal Yayınevi, İstanbul 2013, s. 4-18.

Köbler, Gerhard, **Das Studium des Rechts**, 3. Auflage, Vahlen Verlag, München 1982.

Kunz, Karl-Ludwig, **Kriminologie: Eine Grundlegung**, 6. Auflage, Ullstein Verlag, Bern 2011.

Kunz, Karl-Ludwig, **“Ceza Hukuku Modelleri ve Toplum Yapısı – Ceza Hukuku Politikaları ve Modern Toplum”**in: Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaası, Ankara 2014, s. 39-61 [Çeviren: Semih Yumak].

Liszt, Frank von, **Der Zweckgedanke im Strafrecht**, in: Frank von Liszt, Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge, Band I, Verlag Guttentag, Berlin 1905, s. 127-180.

Maurach, Reinhart/Zipf, Heinz, **Strafrecht, Allgemeiner Teil: Grundlehren des Strafrechts und Aufbau der Straftat**, 8. Auflage, Teilband 1, Müller Verlag, Heidelberg 1992.

Meier, Bernd-Dieter, **Strafrechtliche Sanktionen**, 3. Auflage, Springer Verlag, Heidelberg 2009.

Meier, Bernd-Dieter, **Kriminologie**, 4. Auflage, Beck Verlag, München 2010.

Müller-Dietz, Heinz, **“Sozialwissenschaften und Strafrechtsdogmatik”**in: Müller-Dietz (Hrsg.), Strafrechtsdogmatik und Kriminalpolitik, Heymanns Verlag, Köln 1971, s. 105-151.

Neubacher, Frank, **Kriminologie**, Nomos Verlag, Baden-Baden 2011.

Özbek, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, Orion Yayınları, Ankara 2007.

Özdek, Yasemin, **“Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler”**, in: Amme İdaresi Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, Hangar Yayıncılık, Ankara 2000, s. 21-48.

Roxin, Claus, **Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I: Grundlagen - Der Aufbau der Verbrechenslehre**, 4. Auflage, Beck Verlag, München 2006.

Röhl, Klaus, **Rechtssoziologie**, Heymanns Verlag, Köln 1987.

Schneider, Hans Joachim, **Kriminologie**, de Gruyter Verlag, Berlin 1987.

Schwind, Hans-Dieter, **Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen**, 21. Auflage, Steintor Verlag, Hamburg 2011.

Sokullu-Akıncı, Füsün, **Kriminoloji**, 8. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2011.

Sonnen, Bernd-Rüdeger, **“Berufsbegleitender Masterstudiengang für Volljuristen in der Jugendkriminalrechtspflege in Hamburg”** in: Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 262-267.

Topçuoğlu, Tuğba, **“Kriminoloji için Disiplin Çağrısı!”** in: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt 2, Sayı 1-2, Adalet Yayınları, Ankara 2014, s.242-269.

Weiterkamp, Elmar G.M./Beckers, Anna, **“Masterstudiengang Kriminologie und Kriminaljustiz”** in: Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 267-270.

Wickert, Christian/Schlepper, Christina/Egbert, Simon/Bliemeister, Katrin, **“Kriminologie studieren in Hamburg”** in: Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 96. Jahrgang, Heft 2/3, Heymanns Verlag, Köln 2013, s. 270-276.

Yumak, Semih, **“Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Toplumaya Yeniden Kazandırmak Bağlamında Saliverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi ve Koşullu Saliverilme”** in: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 17 - Yıl: 5, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaası, Ankara 2014, s. 419-443.

Yücel, Mustafa Tören, **Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi**, 4. Bası, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2007.

Yararlanılan İnternet Sayfaları (19.11.2014)

<http://www.kriminoloji.com/> (son erişim tarihi: 24.2.2015)

https://www.mpicc.de/files/pdf1/freiberger_memorandum_kriminologie_de_123.pdf (24.2.2015).

<http://www.khas.edu.tr/uploads/hukukfakultesi/2014%20ogrenci%20el%20kitabi.pdf>

http://www.ybu.edu.tr/hukuk/contents/files/ders%20katalogu%2021_07_2014.pdf

http://www.erzincan.edu.tr/birim/icerik.php?menu_id=4314

<http://cms.inonu.edu.tr/panel/uploads/2/32/huk248.pdf>

<http://hukuk.karatay.edu.tr/dersMufredat.aspx>

http://hukuk.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/dersprogrami2013-14%20_11_.pdf

<http://www2.ufuk.edu.tr/wp-content/uploads/2014/02/HUK323-kriminoloji-T.pdf>

<http://hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/2013-2014-bahar-se%C3%A7imlik-ders-amfileri-2.pdf>

<http://hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/10/dersprogrami0810.pdf>

<http://hukuk.gazi.edu.tr/posts/view/title/ankara-sincan-acik-ceza-infaz-kurumu-ziyareti-112948>

<http://hukuk.gazi.edu.tr/posts/view/title/2014-2015-e.o.-guz-yili-yariyili-ders-programi-108721>

<http://hukuk.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/65/files/2013-2014-baha-donemi-ders-programi-19022014.pdf>

<http://hukuk.sdu.edu.tr/tr/baglantilar/diger-hukuk-fakulteleri-1665s.html>

<http://hukuk.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/65/files/kriminoloji-dersi-odev-konulari-ve-tarihleri-04042014.pdf>

<http://webb.deu.edu.tr/hukuk/egitimogretim/lisans/dersicerik.htm#kriminoloji>

http://www.muhammedkilic.com/makale/sayisal_veriler%20isiginde_hukuk_ogreniminde_nitelik_sorununa_dair_baglamsal_analiz.pdf

<http://hukuknew.maltepe.edu.tr/content/huk-214-kriminoloji>

<http://law.atilim.edu.tr/academicprogramcourses/view/id/3611?lang=tr>

http://dosya.marmara.edu.tr/huk/haftalikdersprogrami/2014-2015_g_z_yar_y_l_se_imlik_ders_program_.pdf

<http://llp.marmara.edu.tr/course.aspx?zs=2&mod=1&kultur=tr-TR&program=51&did=9683&mid=6713&pmid=51>

<http://www.hukukfakultesi.hacettepe.edu.tr/ikincisinifduyuru230913.pdf>

<http://ects.gsu.edu.tr/program/24/13>

http://www.law.ankara.edu.tr/?page_id=185